

A

Četné nálezy dokládají, že kopec nazývaný kdysi Holá Hora byl osídlen již v prehistorických dobách. V kronikách se můžeme dočíst, že v roce 838 jistý Kunak založil pod Holou Horou vesnici Kunatice a pak na kopci Kunatický hrádek. Osudy hradu byly poté však až příliš často řízeny lidskou hamižností. Například v 15. století po smrti Jana Žižky přešel rytíř Diviš Bořek na Zikmundovu stranu a za to od něho přijal Kunatický hrad do osobního vlastnictví. I v pozdějších dobách šel hrad z ruky do ruky, a když jej získal Vilém z Pernštejna, byl zde otevřen první lom. Hora je totiž čedičová a dříve nebylo nad tento kámen při stavbě silnic a cest. Pro horu i hrad to byl počátek zkázy, protože majitelům nevadilo, že hrad tím byl značně poškozován. Vždyť čedič je tak báječný materiál!

Takže ani po protestu u císaře Františka I. při jeho návštěvě kraje v roce 1820 se kromě úsměvného císařského slibu mnoho nestalo. Za tři roky se u hradu zřítila ohradní věž, protože lamači se podkopali až pod hradní nádvoří. Nevůle obyvatel a upozornění, že si Pardubice ničí jediný kopec v celém okolí, přivedly konečně roku 1905 okresní činitele k rozhodnutí nepodporovat stavby cest a silnic, na které bude použit tento čedič.

V době, kdy na tomto hradě sídlil pan Vilém z Pernštejna, se mu smrtelně roznemohl jeho malý syn Vojtěch. Pan Vilém se proto velmi rmoutil a velmi se o něj strachoval. Také děti z krčmy na úpatí, kde tehdy hospodařil chmelař a krčmář Jiřík, byly smutné. Malý Vojtěch byl totiž hošík velmi milý. Nestyděl se za chudobné děti z podhradí, často k nim seběhl dolů pod hrad, hrál si s nimi, ba i do hradu je brával. A měl-li něco dobrého k snědku, nikdy se nezapomněl s nimi podělit.

Děti vzhlížely toužebně vzhůru k bráně, jestli se Vojta neobjeví opět zdravý. Když se dozvěděly, že je těžce nemocen, a že se možná už vůbec neuzdraví, rozhodly se ho navštívit. Jenže čím ho potěší, jaký dárek mu mají vzít?

Na úpatí hory se tehdy rozkládal sad, v němž se zvláště dařilo třešním. Byla právě doba jejich zrání. Třešně byly krásně rudé, šťavnaté a sladké, takže se při pohledu na ně sbíhaly dětem sliny na jazyku. Však už se slétali špačkové ze široka daleka a nijak se nelekali ani početných strašáků. Ty třešně natrhaly děti do košíčku a nesly je darem malému Vojtíškovi.

Nemocný se usmál na návštěvníky, kteří před ním stáli v rozpacích, a když mu podali třešně, s radostí se pustil do jídla. Jeho lékař se velmi podivil, že mu třešně zachutnaly a dětem dovolil, aby Vojtěcha přišly častěji navštívit. Děti přicházely denně, vždy přinesly čerstvé natrhané třešně, a nemocný se stále více uzdravoval. Tváře mu zrůžověly a jednoho dne mohl dokonce opustit lůžko a vyjít si na dvůr. Brzy nato vyšel i z hradu a oplatil návštěvu krčmářovým dětem.

Na památku jeho šťastného vyléčení a záchránění před smrtí třešněmi se konaly v Pardubicích každoročně třešňové slavnosti. Tyto sice časem zanikly, ale ještě několikrát na počátku 20. století byly obnoveny.

Dnes je hrad na bývalé Holé Hoře postupně obnovován a zpřístupňován veřejnosti. Vlivem předešlých prací v kamenolomu spadla část hradních zdí. Ze čtyř hradních bran nezůstalo nic, zachovaly se jen pátá a šestá. Vlastní hrad, od předhradí oddělený příkopem a mostem, tvoří palác s úzkým nádvořím, gotická Černá věž a dvě bašty. Přízemí jižního křídla paláce má dvě arkády se sklípkovými klenbami. V předhradí najdeme gotickou kapli Kateřiny Sienské a při ní barokní kapličky. V hradních prostorách si prohlédneme muzejní sbírky. Na hradě se občas konají vystoupení řemeslníků, šermířů a kejklířů. Možná někoho napadne obnovit a každoročně uspořádat i Vilémovy třešňové slavnosti.

Za dobré viditelnosti můžeme z hradní Černé věže spatřit i nejvyšší partie Krkonoš a Orlických hor.

B

Kdy byl hrad na severovýchodě od Mělníka postaven, nevíme, v kronikách najdeme zmínku pouze o tom, kdy byl poprvé pobořen. Roku 1426 se k hradu totiž přiblížili husité. Ačkoliv to byl hrad zdánlivě nedobytný, jejich vojskům neodolal. Zpráva z roku 1544 o něm již mluví jako o hradu pustém. A někdy v těchto letech se odehrává náš příběh.

V pustém hradě se usadil loupeživý rytíř Petrovský. Bydlel tu se svou zdivočelou chasou v podzemních brlozích, k nimž vedly tajné chodby z okolních hustých lesů. Své hlídky měl rozmístěny v celém údolí, takže se dovedl vždy dobře ukrýt před přesilou vojska, jež proti němu bylo čas od času vypraveno.

Jednou přepadli Petrovští osamělý mlýn v Jelenicích u Mělníka. Zabušili na vrata a rozkázali: „Otvírejte, Petrovští jdou k vám na návštěvu!“ Tu však narazila kosa na kámen. Mlynář se nezalekl a jeho chasa se počala s lupiči tak udatně bít, že ti museli se zkrvavenými hlavami ustoupit. Jednomu z lupičů dokonce v bitce utřali ruku.

Zalezlí ve svých doupatech jako spráskaní psi vymýšleli lupiči krvavou pomstu mlynáři. Petrovský, aby ušetřil krev svých druhů, rozhodl se použít lsti a zrady. Jednoho dne se objevil v Jelenicích pán oblečený jako bohatý měšťan, tvářící se, jako by si vyšel do kraje hledat osvěžení. Vešel do mlýna a dal se tu do řeči s mlynářem o kráse kraje. Tu vyšla na dvůr mlynářova dcera Liduška. Cizinec ji hned slušně pozdravil - a že měl řečí jako vody, uvázla mu zanedlouho na udici.

Od té doby přicházel do mlýna častěji a pokaždé tu byl vlídně přivítán i pohoštěn. A že se zdál být pořádným a zámožným měšťanem, neměli rodiče nic proti tomu, aby se ucházel o ruku jejich dcery. Jednoho dne požádal Lidušku, aby ho šla vyprovodit. Sotvaže se ocitli v lese, vyrojili se z úkrytů loupežníci a s chechotem se dívky zmocnili. Svázali ji a odvěkli ji s sebou na hrad. Tady teprve poznala, že její milý je náčelník loupežnické chasy - lupič Petrovský.

Vystrašena k smrti upadla do bezvědomí, takže ani nevěděla, kudy a jak se dostala do tmavého podzemního sklepení osvětleného prskajícími loučemi. Loupežníci ji rozvázali a pohodili do kouta na ztuhlou otep slámy. Poté odešli do vedlejší místnosti poradit se, jak s ní naloží, aby jejím rodičům připravili co největší muka. Usnesli se, že budou nejprve žádat výkupné, potom ji teprve propustí - ovšem s useknutou rukou.

Liduška zaslechla hrozný rozsudek a propukla v srdceryvný pláč. Loupežníci se jen zachechtali, a aby oslavili svůj úlovek, pustili se do pití. Zmožení medovinou usnuli a tu teprve se Liduška utišila a rozhlédla kolem sebe. Spatřila zamračenou stařenu, která loupežníkům vařila jídlo. Liduška se jí vrhla k nohám: „Pro boha živého vás prosím, slitujte se nade mnou, vždyť jsem nikomu nikdy neublížila, za co bych měla pykat?“ Prosila tak úpěnlivě, že stařena nemohla její prosbě odolat. Vzala z hrnku dvě hrsti nedovařeného hrachu a vsypala jej Lidušce do zástěry, aby neměla hlad. Rozsvítla louč, zavedla dívku do tmavého kouta sklepení, odházela otepi slámy, které zakrývaly vchod, a podala dívce svíci. „Sehni se a jdi opatrně, aby ti světlo nezhaslo. Jakmile vyjdeš ven, pusť se vpravo a potom stále podle potoka. A vzpomeň si někdy na bábu Petrovských.“

Liduška podle její rady unikla šťastně z moci loupežníků a vrátila se ke svým rodičům, kteří ani nedoufali, že ji ještě spatří. Když otec uslyšel, co jí Petrovští uchystali, zburcoval mělnické měšťany k výpravě proti loupežníkům. Obešli hrad a podle hrachu, který Liduška nevědomky troušila, našli tajnou chodbu. Vnikli tudy do tmavého loupežnického brlohu, loupežníky překvapili a pobili.

Romantický hrad obklopený lesy s labyrintem pískovcových roklí nás láká již z dálky. Jeho dominantou je 38 metrů vysoká věž upravená na vyhlídku spolu s hradebním ochozem.

C

Jeden z našich nejstarších hradů nalezneme na jihozápadě Čech mezi městy Sušice a Horažďovice. Býval jedním z nejmohutnějších, největších a nejdokonaleji opevněných českých hradů. O jeho založení mnoho nevíme. Z historie je zvláště důležitý rok 1421, kdy na něj už podruhé zaútočili husité pod vedením Jana Žižky. Husitský vojevůdce tu v boji přišel o druhé oko. Při útoku na hradní bránu se šíp, vystřelený obránci hradu, zaryl do kmene staré hrušky vedle brány a vyrazil z něj třísku, jež se zapíchla Žižkovi do zdravého oka.

Předtím v dubnu roku 1420 se Jan Žižka před hradbami objevil poprvé, aby tu zničil mocné sídlo svých zapřísaahlých odpůrců. Hrad byl považován za nedobytný. Proto sem byly sneseny ze širého okolí kostelní poklady i panský majetek - klenoty, zlato, drahá roucha i šlechtická zbroj.

Husité se obořili na hrad nečekaně prudkým útokem. Po krátké střelbě přitáhli k hradbám, zapálili některé budovy v hradě, vyplnili příkopy slámou a chrastím a dostali se až na hradby. Zlezli je a vnikli na první nádvoří. Posádka byla bezmocná proti husitským štítům a cepům. Ustupovala z nádvoří do nádvoří, až se konečně celý hrad ocitl v rukou rozlícených útočníků, kteří nehodlali nikoho z obyvatel hradu šetřit. Sedm kněží a mnichů, kteří se tu skrylo, bylo vrženo do ohně a podobný osud hrozil i rodině majitele hradu pana Půty. Avšak Žižka ji vzal v ochranu a zakázal další krveprolévání. Cenné věci, které tu byly uschovány, poručil snést na hromadu a spálit. Jen brnění, zbraně, oděv a koně ponechal svému vojsku jako kořist.

Když husité odtáhli, dal majitel hrad znovu opravit a pokračoval dále ve svém nepřátelství proti Žižkovi. Proto přitáhl Žižka v červenci roku 1421 znovu k hradu. Stál pod starou hrušní stojící osaměle v poli a řídil odtud boj. Nešťastnou náhodou přiletěl z hradeb proti němu šíp, zarazil se do kmene a vyrazil z něj třísku, která vlétla Žižkovi do jeho jediného zdravého oka. Rána to byla krutě osudná. Žižka byl ihned odvezen do Prahy k léčení, ale zrak mu už nikdo zpět nevrátil. Hradby a věže tohoto hradu byly tím posledním, co tento vojevůdce viděl.

Tento výjev byl zobrazen na hradní bráně, která od této doby nese jméno Žižkova. Na obraze byl namalován Žižka, jak sedí na koni, v ruce třímá palcát, za ním táhnou pěší ozbrojenci. Z hradní věže vystřeluje obránce šíp.

Lidé, kteří brali z hradních zřícenin kámen na stavbu svých domů, zbourali roku 1770 i Žižkovu bránu. Kámen, který se přitom zřítíl, zasáhl jednoho sedláka a na místě ho usmrtil. Lid viděl v tomto neštěstí pomstu slepého hrdiny.

Malým divem světa je i hradní studna na nádvoří. Při stavbě bylo nutno prokopat celý skalnatý vrch, aby bylo dosaženo vody. Majitelé hradu byli sice bohatí, ale nenadáli se, že je studna přijde na víc peněz než celý hrad. Studna budila obdiv všech, kdo se podívali do její závratné hloubky. Na dně bylo slyšet jemné šumění, jako by tudy proudil potok. Časem se tu prý zjevovaly podoby strašidelných oblud. Zvědaví obyvatelé hradu vpustili jednoho dne do studny kachnu, které uvázali na krk červenou stužku. Kachna vyplavala na hladině rybníka v sousední obci.

Přešla mnohá staletí, studna na nádvoří byla postupně zasypána zdivem. Dnes je při rekonstrukci hradu postupně čištěna. Co je v hloubce na jejím dně, zůstane zřejmě ještě chvíli tajemstvím.

Na hradě nad řekou Otavou si můžeme prohlédnout gotické opevnění s řadou bašt a věží i mnohé obytné budovy. Hrad býval v 16. století jednou z předních rezidencí v zemi. Vyspělé řešení opevnění přesto zůstalo nedokončeno v souvislosti s rychlým rozvojem palných zbraní.

D

Asi nikde jinde ve světě bychom nenašli bývalou sopku v podobě dvou sloupů s dostatečným místem mezi nimi, aby bylo možné mezi nimi postavit opevněný hrad. Tento hrad navíc leží v otevřené a rozlehlé krajině, takže majitel mohl bezpečně kontrolovat celý široší kraj.

Samozřejmě jako k mnoha jiným i k tomuto hradu přitáhlo v 15. století husitské vojsko a chystalo se ho pokořit. Nechtělo se zdržovat obléháním, protože o hradě bylo známo, že má spojení se širokým okolím tajnými chodbami. Rozhodlo se zahájit proti němu ihned boj. Střední část hradu neodolala prudkému náporu a padla po krátkém boji do rukou husitů. Husitská vojska se poté snažila dobýt také obě věže - západní a východní. Zanedlouho se vzdala husitům také posádka západní věže, která se zalekla palby těžkých děl. Zato však věž na východní straně se držela statečně a přes všechno úsilí husitských vojsk se čestně uhájila. Proto, když husité zanechali boje a odtáhli dále, nazvána byla západní věž potupným názvem „Bába“, kdežto východní věži, jejíž posádka si vedla velmi hrdinně, se dostalo názvu „Panna“.

Koncem 15. století žily na hradě dvě příbuzné ženy, které se tak nenáviděly, že se každá usídlila v jiné věži. Na Bábě bydlela Markéta, vdova po Otovi z Bergova a vyznavačka kalicha, na Panně její vnučka, která se jmenovala Barbora. Ta byla naopak katolička. Příbuzné se nesnášely už i vzhledem ke své víře. Jednou z dalších příčin byla zpráva, kterou přinesl posel jednoho dne a která konstatovala, že mladé šlechtičně padl její milý na válečném poli. Barbora byla od toho dne jakoby duchem nepřítomna.

Každé ráno, sotva dopadl na zdi Báby první sluneční paprsek, vstala Markéta a naklonila se z okna. Začala zlostně vykřikovat proti věži zvané Panna: „Tak co, ještě jsi živa, kacířko? Ještě tě Lucifer neodnesl?“ Barbora vyskočila z lože, zarděla se v lících a vši mocí zahrozila směrem k Bábě: „Už zase začínáš hádku? Nech spravedlivé lidi na pokoji! Však já dobře vím, kdo je tou můrou, která mně dnes v noci krve upila.“ „Hahaha,“ odpovídala křikem Markéta, „každý cikán podle své planety hádá, ty zmizíš ze světa na koštěti!“ „I zanech planých řečí ty čarodějnice!“ neslo se do podhradí.

Tak hádaly se obě ženy s malými přestávkami, dokud nezašlo slunce. Spílaly si a křičely, až ptáci, kteří na hradě se zastavili, vzlétli do výše a polekaně odtud prchali. Jak večerní hádání skončilo, tak ráno opět začalo. Nekonečné byly litanie, dokud sama smrt, která je spravedlivá ke všem lidem, nečinila konec jejich každodenním hádkám.

Byla to Markéta, která první odešla na věčnost a umkla navždy. Barbora se slzami v očích pohlížela každodenně do oken osiřelé Báby, marně však čekala, že se odtud ozve známý břitký hlas. Teprve nyní, když se neměla s kým hádat, cítila se dokonale nešťastná. I zemřela krátce nato, aby se sešla s Markétou na věčnosti a tam si s ní vyřídila dlouholetý neskončený spor.

Hrad poté nějaký čas obývali zemští škůdci - loupeživí rytíři. Jedním z jejich kousků bylo přepadení opatovického kláštera. Nakradené bohatství spolu s opatovickým pokladem ukryli prý v podzemí hradu. Ve věži Panně zapustili do země obrovský kámen zakrývající vchod do nitra čedičového vrchu. Nikdo ani v pozdějších dobách nedokázal touto zábranou pohnout. Dnes už se kámen skrývá pod vysokou vrstvou suti a kamení a nelze se k němu proto dostat.

V 17. století byl hrad v třicetileté válce obsazován střídavě císařským vojskem i Švédy. Nakonec ho císařské vojsko vypálilo a hrad zůstal už jen v troskách. Zájem o hrad opět přinesl romantismus v 19. století. Hrad se stal symbolem Českého ráje, vyhledávaným a nejčastěji fotografovaným unikátem překrásné oblasti. V roce 1998 byl vyhlášen národní přírodní památkou. Z hradního areálu se otvírají překrásné výhledy do okolní krajiny.

E

Nad řekou Vltavou téměř na jejím začátku stojí dnes velkolepý zámek a městská památková rezervace. Kdysi zde stával na vysoké skále pevný hrad. Kroniky ho poprvé zaznamenávají v polovině 13. století jako majetek Vítkovců, kteří měli v erbů zelenou růži ve stříbrném poli. Začátkem dalšího století se panství dědictvím dostalo příbuznému rodu Rožmberků, kteří měli v erbů červenou růži ve stříbrném poli.

Vilém z Rožmberka zastával již v mládí význačné úřady a domohl se obzvláštního věhlasu. Vystupoval vždy s knížecí nádherou - slavnosti, jež pořádal k počtě svých hostů, trvaly obyčejně celý týden. Aby dodali lesk svému jménu, rozšířili Rožmberkové pověsti, že jsou spřízněni se starým italským rodem Ursiniů. Proto pojali do svého erbů také medvěda (latinsky se pojmenovává medvěd ursus) a chovali medvědy jako „erbovní zvířata“ na svých hradech.

Jednou byli Ursiniové pozváni panem Vilémem na návštěvu. Byli tu slavně uvítáni a hoštění vpravdě královsky. Jednoho dne požádali pana Viléma, aby jim ukázal proslulé rožmberské poklady, o nichž již dříve slychali vyprávět. Pan Vilém slíbil tak učinit. Napřed však svolal rychtáře z poddaných vesnic k sobě na hrad a oznámil jim, že přišli k němu příbuzní z Itálie, kteří si činí nároky na jeho jmění.

„Nevyplatím-li jim milión hotových peněz,“ vykládal a ani mrknutím oka nedal najevo, že má cosi za lubem, „musím jim postoupit svoje statky, tudíž i vás, moji milí věrní. Chcete-li, abych zůstal i nadále vaším pánem, musíte sami tyto peníze mezi sebou vybrat a přivést mi je sem na zámek, abych se mohl vyplatit.“ Rychtáři ujistili pana Viléma věrností a oddaností a slíbili, že milerádi vyplní vše, oč žádá.

Pan Vilém dal vyprázdnit čtyři místnosti, do nichž pak byly ukládány peníze, hrnoucí se sem proudem ze všech končin jeho rozsáhlého panství. Úředníci je přijímali, označovali pytle a bedny jmény dárců, řadili je a do týdne byly všechny čtyři místnosti plné stříbra a zlata. Poté pozval pan Vilém hosty, aby si šli prohlédnout jeho poklady.

Nejprve je uvedl do klenotnice, která se nacházela ve veliké věži. Ursiniové tu spatřili místnost plnou šperků a skvostů, za ní druhou s nádobami ze stříbra a zlata. Pak vstoupili do třetí, kde byly nahromaděny umělecké výtvořy zdobené drahokamy a konečně se ocitli ve čtvrté, naplněné penězi. Byly tu peníze v pokladnicích, které měly podobu zlatých pávů se zářícími drahokamy a perlami.

Bez dechu obhlíželi Ursiniové tyto pohádkové poklady, nenacházeli slov k vyjádření svého obdivu. A žasli ještě více, když jim pan Vilém oznámil, že pro ně má ještě jedno překvapení. Zavedl je do místnosti, v nichž byly složeny dary poddaných a s úsměvem jim vyjevily tajemství, jak získal toto úžasné množství hotových peněz.

„Poklad, který jste viděli ve věži, byl můj vlastní, nashromážděný mými předky. To, co vidíte zde, jsou peníze mých poddaných, jež je sem rádi a ochotně snesli, když jsem se jim zmínil, že potřebuji peníze. Upřímně vám pravím: Nejsou to moje poklady, které mne blaží, nýbrž oddanost mých poddaných, kteří se nerozpakovali obětovat mi vše, co doma měli vzácného.“

Když hosté odjeli z hradu, pozval pan Vilém na hrad všechny ty, kdož mu své peníze věnovali. Vrátil jim je, přidal k nim mnohé dary a uspořádal pro ně hostinu. S uspokojením se vraceli sedláci do svých domovů a blahověřili své laskavé a milostivé vrchnosti.

Původní gotický hrad byl později přestavěn na renesanční zámek, v době baroka byl rozšířen o zimní jízdárnu a zámecké divadlo. Medvědi tu jsou v zámeckém příkopu chováni dodnes. V zámku a v přilehlém městě je tolik krásy na malé ploše, kolik najdete málokde na světě. Zámek nemůžeme přehlédnout díky kulaté věži, která vystupuje z původního Latránu.

F

Na začátku 12. století vystavěl kníže Vladislav I. hrad, a jak zaznamenal kronikář Kosmas, hned v něm uvěznil svého bratrance, knížete olomouckého Otu Černého. Hrad byl po tři století oblíbeným místem panovníků. Jezdili sem odpočívat v hlubokých lesích, lovit zvěř, ale i vyřizovat státnické záležitosti. Asi je sem také přitahovala poloha hradu tyčícího se na vysokém ostrohu nad potokem Rokytkou, což je dnešní Rakovnický potok. Kníže Václav I. tu rozhodl o založení osady Rakovník.

Na hradě se podle pověsti odehrál příběh z doby zhoubných bojů a sporů Přemyslovců o český trůn, z nichž těžili němečtí rytíři, kteří počali obsazovat české hrady. Bratr tehdy nesměl věřit bratru, nad právem a spravedlností vítězila lest, krutost a zrada. V těch dobách rozvratu vetřel se úlisně v přízeň Čechů zrádný Stanimír.

„Srdce mne bolí,“ mluvil k zemanům, „když vidím, jak se v zemi šíří moc vašich nepřátel. Ne zvolíte-li si knížete, který by se ujal pevnou rukou vlády a Němce ze země zapudil, pak místo vás i vašich potomků budou vbrzku v celé zemi bydlet Němci.“

Líbila se Čechům jeho řeč i zvolili ho sobě za knížete. Když se dostal k moci, odkryl Stanimír své úmysly a konal pravý opak toho co slíbil. Obklopil se německými pány a nad Prahou ustanovil jednoho z Němců purkrabím.

Tu se sešli zemané k tajnému sněmu na hradě u osady Rakovník. Snesli žaloby na knížete a rozhodli se, že ho svrhnu z knížecího stolce a povolají k vládě Bedřicha, jemuž po právu měla náležet vláda v zemi. Bedřich dojel na hrad a ujal se vlády nad českým knížectvím. Stanimírovi vzkázal: „Neprávem jsi dosedl na knížecí stolec. Po právu měl bych tě na hrdle ztrestat. Však jestliže ustoupíš dobrovolně a pokutu ve stříbře mi složíš, nechci tebe pro tvůj skutek dále soudit!“

Stanimír k sobě povolal svoje přívržence, aby se s nimi poradil, jak by Bedřicha nejlépe oklamali. „Vlákáme Čechy do léčky,“ pravil k Němcům jejich jazykem, aby jim sloužící nerozuměli. „Uvítáme je beze zbraně a začneme s nimi jednat. Ale jakmile řeknu: Proměňte se! - chopíte se štítů a mečů ukrytých a připravených ve vedlejší komnatě, a nevzdají-li se nám, pobijeme je i s Bedřichem.“

Jejich úmluvu však slyšel jeden ze sloužících, který rozuměl německé řeči. Ihned si pospíšil na hrad, aby tu Bedřicha a české zemany před Stanimírem varoval. Zemané se tedy na rokování se Stanimírem řádně připravili. Pod sukně a kabátce si oblékli brnění a skryli sem i svoje zbraně. Při vstupu do hradní místnosti byli Stanimírem slavnostně uvítáni a poté uvedeni do jednací síně, kde již Němci seděli u jednacího stolu.

Probírali záležitosti českých zemí, když tu Stanimír uprostřed jednání zvolal: „Proměňte se!“ Čeští zemané okamžitě tasili ukryté zbraně a vzkřikli rozhořčeně: „Sami vás proměníme, červených sukní z vás nakrájíme!“ Pobili Němce i Stanimíra a slavnostně vyhlásili vládcem všech Čechů knížete Bedřicha.

Za vlády dalších Přemyslovců a především Jagellonců byl hrad několikrát upravován a přestavován. Stal se jedním z nejpevnějších gotických hradů. V 16. století byl využíván především jako vězení. Jeho dominantou je 12 metrů vysoká válcová Velká věž a hranolová Prochoditá věž, mezi nimiž se prostírá trojkřídlý hradní palác s kaplí. Spolu s kaplí stojí za prohlídku rytířský sál, královský sál, knihovna i vězení. Ve Velké věži najdeme expozici lovectví, v muzeu galerii sochařství pozdní gotiky. V suterénu Purkrabství je postavena replika gotických kachlových kamen. Královský sál je po Vladislavském sále na Pražském hradě druhým největším gotickým sálem v českých zemích. Z českých panovníků pobýval na tomto hradě nejraději Karel IV. Ten vydal také okolním vesnicím nařízení, aby dodávaly na hrad zpěvné ptactvo, zvláště slavíky. Chtěl, aby jeho dcera od dětství slychala příjemný ptačí zpěv.

G

Kraj na jihu Čech opanoval ve 12. století známý rod Vítkovců. V místě, kde se řeka Lužnice přicházející od jihu velkým obloukem zase stáčí zpět na jih, postavil Vítek z Klokot hradiště na ochranu velkého území bohatého na lesy i polní úrodu. Místo chráněné mohutnými hradbami a čtyřmi věžemi se celých dvě stě let nazývalo Hradiště. Krajina, ve které leží, se stala v 15. století kolébkou husitství.

Bylo to roku 1413, kdy se sem uchýlil Mistr Jan Hus. Našel útulek na osamělém hrádku zvaném Kozí, kde mohl v klidu shrnout svoje myšlenky a dokončit své spisy. Ani tady neustal ve své kazatelské činnosti. Putovaly sem za ním zástupy lidí a naslouchaly pod lipou jeho kázání o rovnosti lidí, o bratrství a lásce. Z Kozího hrádku konal též cesty po kraji a šířil živým slovem myšlenky o nápravě mravů a zlepšení života lidí.

Husova pozdější násilná smrt nevyhladila myšlenky zaseté do srdcí jeho posluchačů. Bylo to zvláště Sezimovo Ústí, kde se obyvatelé přidrželi Husova učení a stali se jeho horlivými následovníky a vyznavači. Byli na čas z města vypuzeni, avšak brzy - vedeni zvonářem Hromádkou - vnikli zpět do Sezimova Ústí a opanovali je. Hromádka se pak zmocnil i v té době již pustnoucího hradu Hradiště. Seznámil se s jeho výtečnou polohou a rozhodl se tu založit město.

Vůdce českého odboje Jan Žižka pobýval v té době v městě Plzeň, kterou ovládal s hrstkou svých věrných. Hromádka k němu vyslal posly se zprávou o dobytí Hradiště a o svém úmyslu zbudovat zde město pro příznivce Mistra Jana. Žižka dal k tomu svůj souhlas a připojil i rady, jak nové město opevnit. Po vystavění do něj slavně vtáhl a utvořil v něm vládu čtyř vrchních velitelů.

Obyvatelé z širokého okolí houfně opouštěli své domovy a zalidňovali bezpečné, rychle se rozrůstající město, jehož moc se brzy rozšířila i na celé okolí: „Každé místo, jež nohou šlapat budete, vaše bude. Přestanou daně i úrok, neboť se nenajde nikdo, kdo by k tomu poddané nutil.“

Obyvatelé sem převáželi i svůj majetek. Ten byl zpočátku společný. Dle svědectví současníků zapsaných v kronikách se dělili všichni mezi sebou i o potraviny. Do kádí stojících na náměstí, vkládali bohatší, co měli cennějšího. Dobrovolné dary sloužily pak k úhradě společných výloh.

V této „republice“ platily přísné zákony, jimiž bylo obyvatelstvo zavázáno se řídit. Lidé byli nuceni žít spořádaně a vyvarovat se vší hrubosti, nesměli se oddávat nicotným záležitostem a hrám, nesměli provozovat takové živnosti, které by směřovaly k podvádění a okrádání bližního. Naproti tomu se zde těšili naprosté svobodě, o jaké se tehdy obecnému lidu v ostatních zemích a krajích ani nesnilo, přičemž ženy měly podobná práva jako muži.

Boje, které záhy nastaly, vytvořily vedle „obce domácí“ též obec „polem pracující“ (bojovníky). Páska bratrství, nadšení pro svatou věc a vědomí, že bojují za svobodu těla i ducha, učinily z obyvatel opevněného města neohrožené „boží bojovníky“, kteří s bezpříkladnou odvahou čelili početným křížáckým vojskům sehnaným téměř ze všech končin světa.

I po skončení husitských válek se město s hradem dále rozvíjelo a rostlo do krásy. Jeho historické jádro bylo prohlášeno v roce 1961 městskou památkovou rezervací. Střed města tvoří prostorné náměstí, kde se v 15. století shromažďoval lid i vojsko. Odtud se paprskovitě rozbíhaly ulice k bývalým hradebním branám a baštám. Z bran se dodnes zachovala pouze jediná. Z hradu se dochovala válcová věž Kotnov. Její prohlídka nás přivede na vyhlídkový ochoz i k muzejní expozici v sousední Bechyňské bráně. Nemůžeme vynechat ani Husitské muzeum v budově radnice. Tudy se dá též vstoupit do středověkých chodeb a dvou až třípatrových sklepů.

H

Náš nejvýznamnější hrad i stavební památku v podstatě zachovanou v původní podobě, a to i přes pozdější poničení a vypálení Švédy ve třicetileté válce, založil Přemysl Otakar II. Hrad se nachází nedaleko od Máchova jezera. Přemysl Otakar II. si cenil důležitost tohoto hradu jako bezpečné a spolehlivé pevnosti. To ovšem netušil, že se hrad stane vězením pro jeho syna, nezletilého Václava, sice s plným pohodlím, ale bez možnosti z něho odejít.

Pevný hrad se po třicetileté válce změnil na klášter pro benediktiny a stal se poutním místem až do roku 1785, kdy Josef II. zdejší klášter zrušil a poutě zakázal. Tím hrad osiřel a pomalu byl rozebírán na stavby domů v okolních vsích. Postupně se tak změnil na zříceninu. Dnes je postupně opravován.

V okolí hradu se ve středověku zalíbilo čertům, kteří tu po léta prováděli své rejdy. Zbyly tu po nich Čertův vrch, Čertova zeď a Čertova věž. Jednou nabídl čert staré babce sázku o to, kdo z nich postaví od setmění do kuropení vyšší horu. Babka sázku přijala a pustila se hned do díla. Kopala zem a nosila ji v košíku na hromadu, zatímco čert válel kameny a stavěl ke své hoře pevné základy. Pak se rozběhl na pole, kde orál sedlák s koňmi, vzal mu potah a svážel vozem hlínu ke své hoře. Bral ji, kde se dalo. Ve chvílích, kdy se babka nedívala, kradl jí i hlínu z její hory.

Oba pracovali tak horlivě, že se ani nenadáli a v nedaleké vsi kohout zakokrhál. Ustali v práci a přeměřili své hory. A hle: hora staré babky byla mnohem vyšší. Ta zajásala a čert jí s hanbou musel vyplatit dva pytle zlaťáků. Poté prchl do pekla. Za to se čert mstí, jak jen může, všem lidem, kteří na jeho horu vystoupí v noci a ne ve dne. Za ranního rozbřesku totiž jeho síla podle dávné pověsti končí.

Od hradu k Ještědu se táhne dlouhá čedičová zeď, nazvaná Čertova. Její vznik je dodnes záhadou. Převládá mínění, že je to láva vylitá ze sopky. Její vznik opět vysvětluje pověst.

Před lety se usídlili v tomto místě tři čerti. Jednou k nim přijel jezdec na bílém koni a otázal se jich: „Který z vás tří je nejrychlejší? Rád bych s ním uzavřel sázku.“

„Já jsem nejrychlejší,“ řekl první čert. „Vystřel šíp a já jej v běhu chytím.“

„To mi nestačí,“ odpověděl jezdec. I přihlásil se druhý čert: „Jeď a já stačím dláždit kamením všechny stopy, které tvůj kůň zanechá v zemi.“ Ani s tím se jezdec nespokojil. Tu se přihlásil čert třetí: „Já jsem rychlý jako tvoje myšlenka. Na co si pomyslíš, všechno ti stačím udělat.“

„Přijímám sázku,“ řekl jezdec. „Chci mít postavenou zeď, která bude obíhat toto místo ve velikém kruhu. Běž a stav kudy chci, aby vedla! Nedohoním-li tě dřív, než kohout zazpívá, vyhraješ.“

Pomyslel si jezdec, kterými osadami má zeď vést, a čert v tu chvíli měl zeď hotovou. I jede jezdec, co jen jeho koni síly stačí, jako vichr se žene úvalem i strání a čert stále před ním běží, ze záňadří bere kameny a skládá je v dlouhou zeď. Až teprve, když se blížili k místu, odkud začali závodit, dohnal jezdec znaveného čerta. Však tu již první paprsek slunce padl na vrcholky hor - a vzápětí se ve vsi ozvalo kohoutí zakokrhání. Čert odhodil zástěru, v níž měl kamení, z kamení se navršila hora. Sázku prohrál, jeho dílo tu však zůstalo.

Aby se páni hradu ochránili od této nezvané rohaté chasy, postavili si v hradě kapli svatého Michala, archanděla, který proslul statečností v boji s ďábly. Čerti se však usídlili ve věži u třetí hradní brány a tropili vždy hluk, kdykoliv měl kněz v hradní kapli bohoslužby. Působilo jim potěšení, jestliže lidem naháněli strach, a proto se rádi měnili v rozmanitá zvířata - černé kohouty a kozly. Zjevovali se také na cimbuří věže a děsili hradní posádku. Dnes je hrad neobydlen, takže je od všech rohatců pokoj.

I

Velmi známý český rod, který má ve svém rodovém erbu hvězdu, si vystavěl hrady v Čechách i na Moravě. Svůj český hrad si vystavěli za doby panování Přemysla Otakara II. ve strmé skále nad řekou Sázavou.

Rytíř Zdeslav po dostavbě hradu prodal svůj odlehlý dvorec Divišov za sto tisíc zlatých. Utržené peníze přivezl v tajnosti na hrad a uložil je do dubové a železem okované truhly. Byl totiž velmi lakomý a o své peníze se velmi strachoval. Každý den je přepočítával a těšil se jejich cinkotem. Po čase však měl odcestovat do Vídně a tak mu nezbylo nic jiného, než správu hradu předat purkrabímu Hynkovi. To byl člověk poctivý, takže se Zdeslav mohl na něj spolehnout.

„Jak však naložit s pokladem?“ přemýšlel rytíř. Nakonec se rozhodl, že polovinu vezme s sebou do Vídně a druhou dá do opatrování purkrabímu. Odpočítal polovinu peněz, uzamkl pokladnici a odevzdal klíče purkrabímu. Když se ubezpečil, že je o vše dobře postaráno, odcestoval se svým průvodem do Vídně.

Purkrabímu Hynkovi však starost o poklad nedala spát. Nedůvěřoval hradní čeledi, obával se loupežníků. Usilovně přemýšlel, kam by měl svěřený poklad uložit. Nakonec našel příhodné místo, otevřel truhlu, vybral z ní peníze, vložil je do měchu a ten vsunul do kovové skříňky. V noci pak tajně jako stín vynesl poklad z komnaty a uložil jej do tajného úkrytu.

Od té noci spal Hynek pokojně, úsměv se mu vrátil do tváří. Jednoho dne si vyjel do polí na svém statném bělouši. Když se vracel, ucítil u srdce prudké bodnutí. Zastavil koně, sesedl z něj a zhroutil se k jeho nohám. Po chvíli se probral z mdlob, cítil však, že má nohy ochrnuté a i jazyk mu zděvňěl, takže nemohl ani volat o pomoc. Tak ho našli robotníci, kteří se vraceli večer z pole. Polomrtvého ho donesli na hrad. Zavolali k němu kněze, aby ho vyzpovídal a poskytl mu útěchy. Ještě téže noci purkrabí zemřel, aniž stačil komukoli prozradit, kam pánův poklad ukryl.

Jakmile rytíř Zdeslav obdržel zprávu o smrti svého purkrabího, neměl ve Vídni stání. Rozjel se domů a celý rozčilený vkročil do hradní brány. Okamžitě se pídil po klíčích od své pokladnice. Po jejím otevření si začal rvát vlasy, proklínat purkrabího a hrozit šibenicí všem kolem sebe. Marná snaha - pokladnice je prázdná, peníze jsou kdesi zakopány a Hynek si vzal své tajemství do hrobu.

Zdeslav dal prohledat každý kout hradu, dal překopat stráně a prozkoumat i dno Sáza-vy, není-li tu poklad ukryt v písku. Marné však bylo jeho úsilí. Svůj poklad nenašel a nenašli ho ani ti, kteří po něm zkusili své štěstí. Ztracen čeká na svého nálezce kdesi v jeskyni nad řekou dodnes. Jen v den, kdy se otevírají všechny poklady, skutálí se pár zlatých dukátů na dno Sáza-vy a třpytí se tam jako hvězdy.

Hlavními objekty hradu je kulatá a hranolovitá věž se štítovou hradbou. Mezi nimi můžeme obdivovat palác a nejstarší známou gotickou kapli šlechtického rodu. Další hranolovitá věž na skalce severně pod hradem střežila přístupovou cestu od řeky. Při obnově a dokončení opevnění po husitských válkách byla vybudována na ostrohu jižně od hradu samostatná předsunutá bašta s ostrým břitem chráněná příkopem a hradbou, v dolní části s hladomornou. Při barokní přestavbě byly obytnými křídly zastavěny všechny dosud volné prostory. Nakonec byl při vstupní bráně hradu vystavěn Dolní zámek, který sloužil jako kancelář a byty úředníků, a na protějším břehu řeky vznikla zámecká zahrada s letohrádkem. Při poslední přestavbě byl zřízen kamenný most přes příkop při kulaté věži na jižní straně hradu. V areálu hradu se dochovaly historické interiéry, většinou v barokní podobě, s bohatou štukovou a malířskou výzdobou a rodovými sbírkami. Pozoruhodná je sbírka mědirytin z doby třicetileté války a sbírka miniatur ze 17. století.

J

Kdysi to bývalo opravdu orlí hnízdo na strmé skále téměř 70 metrů nad údolím řeky Vltavy, ale v polovině 20. století se hladina Vltavy po vybudování Orlické přehrady zvedla asi o 60 metrů a několikanásobně se rozšířila, takže se nyní její vody hradu téměř dotýkají. Hrad musel dostat kvůli odolnosti vůči vodě betonové injekce a žulový ochranný plášť.

Ve 13. století měli v nepřístupných lesích na březích Vltavy své skrýše loupežníci, kteří byli postrachem širého kraje. Byli to muži divokých tváří a otrlých srdcí, kteří neměli s nikým slitování. Kdo jim padl do rukou, byl bez milosti obrán o všechno a někdy k tomu i zabit. Bylo těžké je chytit, neboť měli dobré úkryty a znamenitého vůdce Bařka, který byl opatrný jako ostříž. Ani kníže se svými zbrojnoši proti Bařkovi nic nepořídil.

Byla tu však jiná zbraň, která zasáhla zbojnickovo srdce. Batěk měl s sebou v lesích mladou ženu a malého synka, jehož velmi miloval. Zlá nemoc však postihla jeho ženu natolik, že zemřela. Batěk tak pocítil, co je lidská bolest. Jako bezhlavý chodil po lesích, usedal na kameny a vyhledával samotu jako raněné zvíře. Svému malému synku zatím opatřil chůvu a přísně jí nakázal, aby je bedlivě opatrovala, neboť les má mnohá, zrádná úskalí - nebezpečné strže a srázy, orly na skalách a doupata šelem v houštinách. Před tím vším je zvláště nutno mít se na pozoru.

Jednoho dne, když se vrátil z výpravy domů, našel Batěk svou chatrč prázdnou. Rozběhl se po lese hledat chůvu, avšak nikde nablízku nebyla. Ztratila se i s Bařkovým synáčkem. I rval si Batěk zoufalstvím vlasy a zuřil tak, že jeho druhové s obavou se k němu seběhli, zda-li se rozumem nepominul.

Počali ho těšit a pomstu přísahat tomu, kdo jeho dítě uloupil. Rozpomínali se, kde naposledy chůvu viděli a chtěli se hned tím směrem dát. Rozeběhli se každý jinam, volali chůvu a naslouchali, neozve-li se někde dětský pláč. Ještě v době, kdy už se nad kraj snesla noc, plahočili se loupežníci po lesích a za svitu pochodní hledali ztracené dítě. Vprostřed noci únavou nemohli vydržet, padali pod stromy a tam ihned usínali.

Nejmladší z nich se ještě jako kamzík vyšplhal po skalních útesech a své lože si upravil až pod temenem kamenného bradla, trčícího vzhůru k nebesům. Ráno se probudil a rozhlížel se udiveně kolem. Tu se mu pojednou zdálo, jako by se nad ním na temeni skály ozval dětský pláč. Nemeškal a začal rychle šplhat vzhůru. Nežli se nadál, stanul tváří v tvář ztracenému děcku. Leželo v orlím hnízdě mezi sedmi orlíčky, kteří je hráli svými těly. Do hnízda je nezraněné přinesl starý orel, který je v lese uloupil spící chůvě.

Loupežník popadl dítě do náruče a spěchal radostně ke svému hejtmanovi. Batěk zajásal, zlíbal své dítě, svého druhu hned odměnil zlatým řetězem. Od té doby sedal Batěk zamlkle před svou chatou, hrál si s dítětem a často ani neposlouchal, o čem si loupežníci vyprávějí. Jednoho dne je svolal k poradě a oznámil jim, že se rozhodl zanechat loupežnictví, aby si zvolili jiného hejtmana.

„Neopustíme tě,“ zvolali loupežníci jakoby jedním dechem. „Na skále, kde bylo tvé dítě nalezeno, ti vystavíme hrad a budeme žít s tebou v poctivosti.“ Hejtman s radostí přijal jejich pomoc a pustil se s chutí do práce. Do tří let stál na skále pyšný a krásný hrad.

Když kníže uslyšel, jaká změna se stala s hejtmanem Bařkem a jeho loupežnou bandou, vzal je na milost a daroval jim k hradu celou okolní krajinu.

Hrad byl později přestavěn na zámek. Skládá se ze čtyř křídel uzavírajících dvůr. Při jeho prohlídce se seznámíme s historickými interiéry s cenným dobovým zařízením a rodovými uměleckými sbírkami. Upoutá nás rytířský sál, empírové salóny, knihovna, pušková chodba, kazetový sál s vyřezávaným stropem, lovecký sál s pozoruhodnými trofejemi či skleník a rozsáhlý anglický park s pávy.

K

U většiny českých hradů je doba jejich vzniku neznámá, u tohoto je v kronikách zachován i přesný den položení základního kamene: 10. červen roku 1348. Hrad měl být podle přání svého zakladatele krále Karla IV. symbolem síly českých panovníků i místem, které bude střežit korunovační klenoty. Svému zakladateli navíc sloužil jako příjemné sídlo pro vladařské povinnosti, rozjímání a tolik potřebný odpočinek.

Hradu hrozila zlá záhuba v květnu 1422. Pražští husité k němu přitáhli v počtu asi dvaceti tisíc bojovníků a začali ho dobývat. Obsadili okolní návrší a pomocí praků a houfnic vrhali na hrad těžké kamenné koule i sudy naplněné páchnoucí hmotou. Ochránci pokrývali střechy proutím a kůžemi, aby byly zmírněny účinky střelby a vápnem pak ničili páchnoucí látky. Útočníci poznali, že hrad silou nedobudou, rozhodli se tedy, že jej „vyleží“. Hrad sevřeli svými vozovými hradbami ze všech stran a čekali klidně na chvíli, až obráncům na hradě dojdou zásoby.

Plynuly týdny i měsíce, obleženým docházely zásoby a obléhajícím trpělivost. Když se přiblížil hod svatého Václava, usnesli se husité, že v ten den zanechají nepřátelství a vesele oslaví pražské posvícení. I vyjednali si s obleženými příměří a pozvali některé z hradní posádky na hody. A kupodivu, hosté nedávali nijak najevo, že by byli hladoví a nejedli jako diví co nejvíce z vybraných jídel. „Máme na hradě zásob na tři léta,“ chlubili se, když byli tázáni, jak se jim daří. „A občas i čerstvou zvěřinu nám na hrad lovci dopraví a i ryby se objeví na stole v den postní.“

Když odešli, nastal v husitském táboře nemalý zmatek. „Slyšeli jste,“ pravili někteří z nespokojenců, „jak se jim na hradě dobře daří. Mají asi tajné chodby z hradu do širého okolí, kudy jim zásoby dodávají. Nadarmo tu čas i zdraví maříme. Lépe učiníme, když se rozejdeme do svých domovů.“ Někteří chtěli odejít hned, jiní radili vytrvat, až bylo konečně rozhodnuto pobýt pod hradem do Martina.

Na hradě zatím bylo den ode dne hůř, neboť se jedlo z posledního. Jen náhoda anebo lest mohly jej před pádem zachránit. Konečně bylo zkonsumováno vše až na mladého kozla, ponechaného pro úplně poslední nejhorší chvíle. V úzkosti, jež všechny přepadla, napadl obležené smělý, vtipný úskok. Vyslali posla do husitského ležení k veliteli panu Zikmundovi Korybutoviči s prosbou o příměří pro příští den. Chce prý se jeden z nich na hradě oženit, a proto by prý velice rádi oslavili jeho veselku v klidu a bezpečí.

Pražané svolili k příměří a na druhý den s podivem naslouchali, jak na hradě vyhrává hudba a bubny víří, jak svatebčané výskají a vesele se baví, zatímco oni sami byli již mrzutí a trpěli hladem. Vtom z hradu přišel posel, v ruce nesl pěknou srnčí kýtu: „Chci předvést před vašeho velitele.“ Když ho k němu přivedli, oslovil ho: „Pane hejtmane, všichni obležení na hradě vám velice děkují, že mohli veselku svého druha jak náleží oslavit. Zvláště ženich je vám zavázán a posílá vám kýtu srnce včera zabitého, abyste alespoň takto byl účasten jeho svatební hostiny.“

Hejtman se nesmírně podivil, kde se na hradě vzala čerstvá zvěřina. Husitský lid se pak nedal již déle pod hradem udržet. Jak se již předtím rozhodl, odtáhl v den svatého Martina od hradu, v němž vyhladovělá posádka se právě chystala k tomu, že se husitům vzdá. Obránci zajásali, zavýskli si a zasmáli se, každý podle své chuti, že kozel posypaný srnčí srstí vytrženou z podkladu pod sedlo na koně zahnal tolik tisíc nepřátel.

Hrad má čtyři základní části: předhradí se vstupní branou, purkrabství se studniční věží a 84 metry hlubokou studnou, obytnou část s císařským palácem a Mariánskou věží, hranolovou Velkou věž na nejvyšším místě kopce - což je vlastní srdce hradu. V hradních místnostech se dochovala jedinečná výzdoba.

L

Krásný pohádkový hrad najdeme mezi městy Olomouc a Moravská Třebová. Pokládá se za možné rodiště krále Jiřího z Poděbrad. Jednomu z hradních pánů sloužili tři bratři. Byli to mládenci ztepilí, rytířských mravů, svému pánu sloužili věrně a oddaně.

Kamkoli pán jel, vzal je s sebou, ať to bylo na hony či na hostiny, do pole válečného či k zápasům. Bratři byli všude svému pánu jen ke cti, vedli si opravdu rytířsky. Tím si získávali lásku ostatních, pozornost a slávu.

Ale všem se nikdo nezachová. Ten, kdo má mnoho slávy, má i mnoho závisti. Nejen přízeň pánova, ale i jejich vybrané způsoby byly mnohým solí v očích. A když tak zase jednou se svým pánem vyjeli a koně jeho bujaré a krásné svou pevnou rukou krotili, jeden z jejich nepřátel, zlý a nenávidný muž, který duši svou čertu upsal a naučil se od něj různá kouzla, pohleděl zlýma očima na jejich koně i na koně knížecí družiny a všechny začaroval.

Krev se jim v těle zpěníla a zkazila a padla na ně těžká nemoc. Mládenci to spatřili a velmi se zarmoutili. Ale jako praví rytíři dobře rozuměli všemu, co k pravému rytířství náleží, uměli i svým koním pomoci. Vyndali ihned pušťadla ze své torby a svým nemocným koním otevřeli žíly a krev vypustili.

Všichni členové knížecí družiny se zarazili a s napětím očekávali, co se stane. Koně tří bratrů padli slabostí k zemi a leželi bez hnutí. Ale jen nakrátko. Po chvíli opět vyskočili, vesele zařehotali a byli zase zdraví. Tím povzbuzeni i ostatní členové družiny, vytáhli pušťadla ze svých toreb a provedli stejný léčebný zákrok na všech knížecích koních. I jim se vedlo stejně dobře. Radost všech byla veliká.

Kníže, který již viděl velikou škodu na svých koních, byl potěšen nejvíce. Aby se svým mládencům odvděčil, obdaroval je hojnými dary a přikázal jim ozdobit jejich rytířské štíty třemi pušťadly v jedno spojenými. A bratři v upomínku zármutku, který hrozil knížeti, kdyby o koně přišel, zasadili si na přilby pušťadla barvy černé.

Znamení toto pak nazývali „znamením hříče“. Jejich potomci žili na Moravě celá staletí, stali se rytíři slavnými a hodnými svého rodu. Zvali se Bítovští ze Slavíkovíc.

M

Kníže Mikuláš měl dva syny, ale jen jedno knížectví. Opavské. Bylo ovšem dost velké, aby se dalo při dědictví rozdělit. Tak vzniklo knížectví krnovské, které dostal Jan. Nesídlil však v Krnově, nýbrž na hradě Cvilínu. Později krnovské knížectví koupil markrabě Jiří z Ansbachu, hrad Cvilín se mu znelíbil, a proto učinil sídelním městem Krnov. Několik šlechtických rodů na Moravě i ve Slezsku se honosilo znamením mouřenína.

Kdysi spolu válčily dva národy, a když jednou stanula proti sobě jejich vojska, zželelo se oběma králům dalších obětí. Napadlo je, jaká ukrutná a zbytečná je to věc, aby se prolévala nevinná krev. Dohodli se tedy, že místo bitvy celých vojsk vyše každá strana za sebe po jednom bojovníku a ti že rozhodnou svým zápasem o vítězství.

Jeden z králů si vybral ze svého vojska mouřenína, muže vysoké postavy a velikého siláka, za druhou stranu byl na zápas vyslán Čech, neboť ti měli tehdy všude pověst nejodvážnějších a nejstrašnějších bojovníků. Aby pak nebylo obav, že přiskočí zápasníkům na pomoc někdo z jejich kamarádů, bylo domluveno, že se oba muži přeplaví přes blízkou řeku na protější návrší.

Bojovníci se tedy posadili každý do jednoho člunu a plavili se na druhý břeh. První byl mouřenín. Vyskočil z člunu, uvázal jej ke břehu a postavil se k zápasu. Potom vystoupil na pevnou půdu i Čech, člun však neuvázal, ale odstrčil jej nohou a pustil po proudu. Mouřenín se tomu podivil a zeptal se ho, proč to dělá.

„Protože ho nebudu potřebovat,“ odvětil Čech. „Až tě porazím, převezu se na druhou stranu ve tvém člunu.“

Sotva to dořekl, vyrazili proti sobě a nastal boj na život a na smrt. A dopadlo to tak, jak Čech předpověděl. Mouřenína zabil a v jeho člunu se dostal přes vodu zpátky. Svému králi dobyl vítězství a byl od svých spolubojovníků přijat s velikým nadšením a slávou.

Král ho poté za odměnu štědře obdaroval a na památku jeho statečnosti mu dal vymalovat na modrý štít půl černého mouřenína, bíle opásaného.

N

Na začátku 13. století zde vladykové Adam a Lipert postavili tvrz, aby zvýšili bezpečnost kraje. Už v roce 1322 se pánem tvrze a dvora stal Jan z Lichtenštejna, v jehož rodě panství zůstalo více než půl tisíciletí.

Praotec Lichtenštejnů byl chudým horníkem. V podzemních štolách kopal rudy, a tak si vydělával na živobytí. Práce horníkova je těžká a nebezpečná, ale odměna za ni je malá. Horník si vydělal sotva na živobytí. Lichtenštejn však nenaříkal, pracoval, poctivě si vedl a doufal, že snad přece jednou bude lépe. A bylo. Dobrá víla dojata jeho pracovitostí a poctivostí si umínila, že ho odmění.

Když zase jednou kopal v podzemí rudu, náhle před ním stanula, uchopila ho za ruku, zavedla jej dlouhou štolou k opuštěnému odlehlému místu a pravila mu: „Zde kopej!“ Nato zmizela. Horník uposlechl její výzvy a hle, sotva se několikrát rozehnal krumpáčem, spadl mu k nohám krásný kámen a zasvítil v pološeru jako jasná hvězda. Byl to vzácný drahokam.

Co s ním? Usoudil, že bude nejlépe, odevzdá-li jej knížeti. Jemu patří celá země, patří mu tedy i vzácný nález. Nebylo by poctivé, aby si jej chtěl ponechat. I vypravil se na knížecí hrad, dal se ohlásit, a když byl uveden ke vznešenému pánu, odevzdal mu drahý kámen. Kníže se zaradoval nad horníkovou poctivostí, kámen mu ponechal a nadto ho ještě obdaroval kusem země, aby na něm hospodařil jako svobodný muž.

Zbaven bídy a starostí, žil potom horník šťastně a spokojeně na svém statku a jeho rod se velmi rozmohl a rozrostl. Podle třpytivého kamene se on i jeho potomci nazvali z Lichtenštejna. Licht znamená světlý, Stein kámen.

O

V historii hradu je dost běžné, že se některého zmocní loupeživý rytíř, ale je jistě zvláštností, když si loupeživý rytíř pro své nekalosti hrad založí a je po něm i nazván. Na začátku 14. století si prý Helfried z Linavy šikovně, avšak nelegálně přivlastnil majetky jiných šlechticů v takové hodnotě, že si mohl zbudovat nevelký opevněný hrad nad Bečvou.

Asi o sto let později jej vlastnil mocný pán Kuna. Byl už letitým vdovcem a měl jedinou dceru Lidmilu. A protože Lidmila vynikala krásou i bohatstvím, přijížděli na hrad často urození mladíci, aby se ucházeli o její ruku. Všichni však odcházeli s nepořízenou, neboť hradní slečna už dobře věděla, pro koho bije její srdce. Byl to mladý panoš Ganelun, stojící ve službách jejího otce, mladík statečný i dobrosrdečný, ovšem chudý jako kostelní myš.

A to byla těžká překážka. Pan Kuna nechtěl o lásce mladých lidí ani slyšet. A aby udělal jejich nadějším rázný konec, propustil Ganeluna ze služby a za večera ho vyhnal z hradu. Zoufalý panoš se vydal na cestu do tmavé noci. Kam se obrátit? Co si počít? Kráčel jako bezduchý, sám nevěděl kam, až nakonec vyčerpán únavou a hladem klesl na zem. Vtom před ním z temnoty zasvítily dva uhlíky. Zamrazilo ho, podíval se nahoru a hrůzo hrůzoucí! Leží pod šibenicí, na trámku se houpe a chrastí kostra oběšence a kousek od něj sedí veliký černý kocour svítící divoce očima. Ganelun vyskočil a chtěl prchnout, ale kocour na něj spustil lidským hlasem: „Vzmuž se Ganelune! Víím, co tě trápí a znám také lék na tvé trápení. Jsem ochoten ti pomoci, aby Lidmila byla tvá. Dám ti kouzelný prostředek, který ti k ní dopomůže. Ale ty mi musíš za tu službu také něco dát. Dáš mi prvorozené dítě, které ti Lidmila porodí.“

Zoufalý Ganelun váhal. Nemohl se odhodlat k takové strašné oběti. Ale když nakonec neviděl žádnou jinou záchranu ani pro sebe, ani pro Lidmilu, souhlasil s návrhem. V tom okamžení zasvítil blesk, zarachotil hrom, kocour popadl Ganeluna za ruku, vznesl se s ním do povětří, a než se užaslý hoch vzpamatoval, stál na nádvoří hradu. Tam mu vložil kocour do ruky zčernalou hrudku a pravil: „Dobře to opatruj a dbej, abys to měl stále u sebe. Je to směla z hranice, na které hořela čarodějnice. Má kouzelnou moc a dopomůže ti ke všemu, co budeš chtít.“ S těmi slovy zmizel. Příští den vešel Ganelun do hradu, našel Lidmilu s otcem ve veliké hradní síni spolu s urozenými pány a rytíři. Kuna naléhal na plačící dceru, aby si vybrala jednoho z přítomných za ženicha. Tu se prodral Ganelun zástupem vpřed a zvolal: „Vyber si Lidmilo toho, kdo přemůže všechny přítomné v zápasu!“

Když hradní pán spatřil zapuzeného panoše, pohrdlivě se ušklíbl. Ganelun však sebevědomě dodal: „I kdyby vás tu, páni, bylo desetkrát tolik, se všemi bych se chtěl vypořádat.“ Všem přítomným zbrunátněly tváře hněvem a pan Kuna dodal posměšně: „Dobrá, když se tolik chvástáš, ukaž, co dovedeš. Nelžou-li tvá ústa, bude Lidmila tvá.“

Všichni se hned vyhrnuli na nádvoří. Uražení sokové se přeli o to, kdo půjde na řadu dřív. Brzy je však bojovný zápal přešel. Pod pádným mečem Ganelunovým klesl první, druhý, třetí a tak to šlo dále. Panoš neustal, dokud všechny nepřemohl. Nakonec mu padla šťastná dívka do náručí. Brzy se slavila svatba. Po roce se manželům narodil synáček. Byl jako obrázek. Ale jednoho dne, když stál Ganelun nad kolébkou, připomněl si náhle hroznou úmluvu a ten tam byl jeho klid. Ustavičně bděl nad chlapcem a jen tuze nerad ho opouštěl. Uplynul rok, uplynul druhý a pořád nic. Nešťastný otec se uklidnil a zase pomalu zapomínal. Synek zatím rostl a byl čím dál roztomilejší. V deseti doprovázel otce na lov a dělal mu větší a větší radost. Konečně bylo synkovi dvanáct let. Toho dne oslavili na hradě s velikou slávou jeho narozeniny. Večer oslavenec ulehl a hned spal. Otec s matkou odešli do své ložnice. Přiblížila se půlnoc. Vtom najednou prudké fialové světlo a hrozná rána, až se celý hrad otrásl. Zděšení rodiče hned chvátali do synovy komnaty. Na lůžku spatřili sedět černého kocoura. Zsvítily očima, zaprskal a byl ten tam. Jen sirný zápach po něm zůstal a na loži jejich mrtvý syn. Matka klesla s výkřikem mrtvá k zemi a Ganelun si roztrástil hlavu o zeď. Hrad osiřel, až z něj zbyly jen zříceniny.

P

Hrad pravděpodobně založil Štěpán z Medlova, výrazná osobnost z nejbližšího okolí krále Přemysla Otakara I. Rod Pernštejnů prokázal ve své době nejvíce schopností získat moc i bohatství, takže byl téměř tři staletí v čele moravské šlechty.

Pernštejn stojí na strmé skále. Podle pověsti byl vystavěn za křížáckých válek. Nebyla to zajisté lehká práce vybudovat takové mohutné sídlo na příkrém návrší. Mnoho potu skanulo na tvrdý kámen, snad i několik lidských životů padlo, než zahlaholila z hlásné věže poprvé trubka, zvěstující do širého kraje zrození nového hradu.

Když se ruce četných dělníků daly na svazích vrchu do lámání prvních kamenných kvádrů a valily je vzhůru, ubíral se údolím Svatky do Brna křížácký voják. Opíral se o tisoovou hůl, kterou uřízl kdesi v palestinských hájích. Vracel se do své rodné vsi, kdesi na horním toku řeky.

Kráčel mlčky, přemýšlel o tom, zda najde ještě svůj dům, rodiče a známé. Vtom ho vyruší nezvyklý hluk a hřmot z lesa. Zvědavost obrací jeho kroky. Stoupá namáhavě po příkrém vrchu, až se ocitne uprostřed hlučícího chumlu dělníků. Dal se s nimi do hovoru a dozvěděl se od nich, že stavějí na vrcholu kamenný příbytek pro svého pána. Podivil se křížák té řeči a vyslovil pochybnost o zdaru jejich práce: „Slabé jsou vaše síly na vykonání takového díla.“

Dělníci mu odporovali, někteří ho odbývali posměškem. To ho popudilo. Zarazil svou tisoovou hůl do skály a zvolal: „Ujme-li se tato suchá hůl a vyroste-li z ní strom, tenkrát uvěřím, že se vám dílo podaří.“ Zasmál se, dal dělníkům sbohem a ubíral se svou cestou.

Dělníci nedbali jeho pochybovačných slov a pracovali dále, jak jim uložil jejich pán. A hle, všem na očích zapustila tisoová hůl do skalnaté půdy kořeny a vypučily z ní ratolesti. Z hole vyrostl strom a na skále hrad.

Tis za dlouhá léta zmohutněl a je z něho statný kmen, v objemu má čtyři a půl metru. Poněvadž roste velmi pomalu, svědčí to o jeho velikém stáří. Těší se veliké vážnosti majitelů hradu i všech lidí. Hradní páni zřídili okolo něho dřevěnou ohradu a stáhli jeho kmen železem, aby jej chránili před zkázou. Věří, že s jeho osudem je pevně spjat i osud hradu. Zhyne-li tis, bude konec i s Pernštejnem.

Tato víra už byla několikrát potvrzena. Když se kdysi ulomil vrchol stromu, spadla na hradě jedna z kleneb. Jindy zase, když uschla mohutnější větev tisu, bylo nutno snést z hradu chatrnou pavlač hrozící sesutím.